

kai-kódex nyelvi emlék gyanánt való földolgozása értékes és szükséges alap kutatás. (Jakab László: *A Jókai-kódex mint nyelvi emlék szótárszerű feldolgozásban*. Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Debrecen, 2002. 527 p.)

Büky László

az MTA doktora, tszkv. egy. docens (SZE)

*Kovács László
Neumann János és magyar tanárai – László Rátz and John von Neumann. A Gifted Teacher and His Brilliant Pupil*

A két könyv valójában egy, pontosabban a magyar az angol nyelvű módosított változata. Arthur Stinner, a természettudomány tanításának magyar származású kanadai professzora mindkét könyvhöz előszót írt; az angol nyelvűben a könyvet diákjainak, a természettudomány leendő tanárainak ajánlja, míg magyarul szélesebb körben szólítja meg a közönségét: *melegen ajánlom minden magyar diák, tanár és egyetemi oktató figyelmébe*.

Neumann János, a huszadik századi magyar tudomány egyik legnagyobb alakja, száz éve született – ez a körülmény a várható olvasók körét tovább növeli. A könyvek felépítése ehhez igazodik. A magyar változat a Budapesti Fasori Gimnázium bemutatásától halad a Neumann pályája szempontjából legfontosabb tantárgyak, a matematika és fizika tanárainak – Rátz László, Mikola Sándor, Sulek József – bemutatásán át a gimnazista Neumann fejlődését segítő egyetemi oktatók, Fekete Mihály és Szegő Gábor életrajzain keresztül a zürichi egyetemen az ifjú Neumannt oktató Pólya György életrajzi vázlatáig.

A Neumannról szóló rész a lehető legtöbb információ rögzítésének elvét követi; kortársi visszaemlékezésekkel kiegészített életrajzi vázlat, amit tudományos munkásságának szakterületek szerinti felsorolása követ. A kötet különlegessége a Neumann János-életrajz tizennyolc tétele a washingtoni Smithsonian Intézet gazdag anyagának bemutatásától a princetoni temető alaprajzáig, Neu-

mann sírkövének fényképével. A kötet között főleg a magyarországi, mindenekelőtt budapesti utcanevek, iskolaelnevezések, emléktáblák fényképei és szövegei. A fejezetet Neumann 210 tételből álló bibliográfiája zárja.

Függelékbe került Neumann: *A matematikusc.* tanulmánya, a *New York Times* és a *Physics Today* gyászjelentései, s a kortárs és barát Wigner Jenő összegező, méltató írása.

A felépítés, az arányok kialakítása értő szakemberre vall, aki nem tévesztette szem elől a várható olvasói kört. Az átgondoltság különösen akkor szembeütő, ha az angol változattal hasonlítjuk össze. A Fasori Gimnázium bemutatását megelőzi egy rövid tanulmány a huszadik század eleji Magyarországról. Ez még akkor is indokolt, ha olvasóként magyar származású amerikaiakra gondolunk elsősorban, akik számára a magyar történelem nem kötelező tantárgy. A bevezető *Mesterek és tanítványok* egy oldala is háromra bővült *The Gifted Teacher* címmel, amely Wigner visszaemlékezései alapján készült, felhasználva a tanári munka jelentősége mellett a neves barát meggyőző érveit is.

Végeredményben két, szép kiállítású, karcsú kötetet tartunk a kezünkben, amelyekben elég lapozgatni, hogy az illusztrációk szokatlan gazdagsága felkeltse figyelmünket. A színhelyek, térképvázlatok, emléktáblák képeinek közléséhez nem kellett engedélyt kérni, mert azok a szerző saját felvételei.

A hibák is a szerző sajátjai. Van közöttük olyan, ami esetleg a recenzens túlbuzgósága miatt tűnik hibának, mint a magyar változatban a két nekrológ négy angol nyelvű oldalnak közlése fordítás vagy magyar nyelvű összefoglalás nélkül. Még az is a recenzens okvetetlenkedésének tekinthető, hogy *A legjelentősebb magyar természettudósok és*

tanárok arcképcsarnokában szerepel Lénárd Fülöp, holott magyarsága vitatható. Az azonban mindenképpen következtetlenség, hogy ebben az arcképcsarnokban Bolyai János és Pólya György révén szerepelnek matematikusok – de akkor miért csak ők? A tanárokat ugyanítt Vermes Miklós képviseli – miért a többes szám? Ha abból indulunk ki, hogy a professzor is tanít, akkor az ésefelesleges az arcképcsarnok címében. Az meg egyszerűen tévedés, hogy Gábor Dénes a Toldy Gimnáziumot látogatta volna, hiszen ő az itthon Karinthy Frigyes révén legismertebb iskolába, a Markó utcai Főreálba járt.

A hibákat könnyű felsorolni, mert kevés van. A kötetek a tudóssá válás folyamatának egy fontos fázisát emelik ki, amikor felmerül az igény a tudás megszerzésére. Ez a fázis a leginkább tervezhető és kézben tartható – többféle jó megoldás létezik, és csaknem

végtelen számú rossz. Ez a kötet az angol nyelvű változatával együtt egy olyan – Kovács László által szerkesztett és részben írt – sorozat tizedik kötete, amely a jó példák elemzésére vállalkozott: Wigner Jenő, Szilárd Leó, Hevesy György, Eötvös Loránd az eddig kidolgozott tételek. Keskeny kötetekben szikár, célratoró megfogalmazás – ez a *Studia Physica Savariensia* fajsúlyosságának receptje, és ennek alapján készült a Neumann Jánosról és tanáiról szóló kötet is. (Kovács László: *Neumann János és magyar tanárai. Studia Physica Savariensia X. Szombathely, BDF, 2003, 122 p.*; Kovács László: *László Rátz and John von Neumann. A Gifted Teacher and His Brilliant Pupil. University of Manitoba, Winnipeg, 2003, 107 p.*)

Füstöss László

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Fizikai Intézet

Csokonai Vitéz Mihály: Költemények 5.

Vannak könyvek, amelyeknek megjelenését az egész irodalmi szakma várja, s vannak sorozatok, amelyek befejezésekor igazi ünnepi pillanatot élhetünk (élhetnénk) át mindannyian, akik fontosnak tartjuk a magyar irodalom értékeinek kutatását és megőrzését. Mégis szinte észrevétlenül jelentek meg egy kiemelkedő sorozat utolsó kötetei – a Csokonai kritikai kiadásé. Sokkal nagyobb nyilvánosságot és elismerést kellett volna kapnia a magyar tudományosságban annak a ténynek, hogy több évtizedes munka után, generációk együttes kutatásainak és kiemelkedő egyéni kutatói teljesítményeknek köszönhetően teljessé vált a magyar felvilágosodás legnagyobb költőjének – és a modern magyar líra elindítójának – életműkiadása.

A munka kapcsán nem túlzás évtizedekről beszélni: a *Csokonai Vitéz Mihály Összes Műve* címet viselő sorozatban a *Költemények*

első kötete 1975-ben jelent meg a költő korai, 1785-90 közötti verseivel. A színművek kritikai kiadását tartalmazó két kötetet Pukánszky Kádár Jolán rendezte sajtó alá 1978-ban. Hosszabb szünet után, 1988-ban jelent meg a *Költemények* második kötete (1791-93 közötti versek, Bp. 1988), 1992-ben pedig a sorozat harmadik kötete, benne az 1793-96 közötti időszak verseivel. A negyedik kötet, amely a költő pályájának filológiai talán legérdekesebb szakaszát, az 1797-99 közötti időszakot mutatta be, 1996-ban jelent meg. *Csokonai Levelezése* 1999-ben látott napvilágot Debreczeni Attila jóvoltából. A *Költemények* utolsó, ötödik kötete csak 2002-ben jutott el a kiadásig, ekkor azonban együtt jelenhetett meg a sorozat két zárókötetével: *Tanulmányok* (sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Borbély Szilárd, Debreczeni Attila, Orosz Beáta) és a *Feljegyzések* (sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Borbély Szilárd, Debreczeni Attila, Orosz Beáta, Szép Beáta). A sorozat kiadója, az Akadémiai Kiadó, ennek a kiadásnak az